PETER LUNDKVIST, Vårdslös kreditgivning. Straffrättsliga frågor om bankbrott. Skrifter från Juridiska fakulteten i Uppsala. Iustus förlag, Uppsala 1998. 155 s.

Banklagskommittén har i uppdrag att överväga lämpligheten av att kriminalisera vårdslösa förfaranden vid kreditgivning och i samband med beslut om riskhantering, särskilt i sådana fall där vårdslösheten kan leda till så omfattande förluster att ett instituts solvens hotas (Dir. 1995:86 s. 10 f.). Som ett led i kommitténs arbete fick Peter Lundkvist i uppdrag att utarbeta en rapport. Boken utgör en omarbetning av rapporten och har framlagts som licentiatavhandling vid juridiska fakulteten i Uppsala. Uppdraget gick ut på att redovisa behandlingen av bankbrott enligt svensk och utländsk rätt och ge ett underlag för en bedömning huruvida vårdslös kreditgivning och riskhantering borde kriminaliseras — en fråga som kommittén avser att ta ställning till i sitt till juni 1999 aviserade slutbetänkande.

Författaren använder termen *bankbrott* för brott som begås av bankmän, är riktade mot den egna banken och har samband med kreditgivning eller riskhantering. *Bankmän* betecknar personer som ingår i bankens ledning men även anställda och andra som på något sätt kan företräda banken. *Riskhantering* avser förmögenhetsförvaltning eller annan affärsverksamhet än kreditgivning som rymmer moment av överlåtelse; således ett snävare område än vad som vanligen avses när man talar om bankernas riskhantering.

Den straffrättsliga reglering som aktualiseras vid bankbrott är framför allt brottsbalkens bestämmelser om trolöshet mot huvudman, förskingring, bedrägeri och vissa borgenärsbrott. Boken innehåller en redovisning av dessa brott med särskild inriktning på bankernas kreditgivning. Borgenärsbrott är, som författaren framhåller, i detta sammanhang av mindre intresse. Den relativt utförliga genomgången av trolöshetsbrottet är välkommen; denna i många sammanhang aktualiserade, vagt utformade kriminalisering har behandlats styvmoderligt i den svenska straffrättsdoktrinen. Refererad praxis saknas såvitt gäller förhållanden vid kreditgivning i bank. Författaren redogör dock för ett antal tingsrätts- och hovrättsdomar av intresse. I dessa berörs bl. a. frågor om betydelsen av s. k. hypotetiskt samtycke och av att bankrörelselagens föreskrifter om kreditgivning åsidosatts.

Eftersom trolöshetsansvar förutsätter uppsåt är bedömningen av om förtroendemannen haft uppsåt att skada banken av avgörande betydelse. Författaren menar att bedömningen av skadeuppsåtet ofta kan förenklas. I Nils Jareborgs efterföljd (Straffrättens ansvarslära s. 249) anser han att medveten oaktsamhet i förhållande till faktisk skada är identisk med uppsåt till fara för skada — och ”beaktansvärd fara för slutlig förlust” är enligt förarbetena

innebörden av förmögenhetsbrottens skaderekvisit. Så har man också resonerat i flera hovrättsavgöranden. Här är inte utrymme för en närmare diskussion i frågan, men det finns enligt min mening anledning betvivla att lagstiftaren avsett att ge uppsåtskravet vid förmögenhetsbrottens skaderekvisit en så vidsträckt innebörd. Därmed blir också utrymmet för ett eventuellt culpaansvar vid kreditgivning större än Lundkvist redovisar.

I fråga om förskingringsansvar menar författaren att personer med lägre ställning i bank har en rådighet över bankens förmögenhetsmassa som är alltför svag för att konstituera en mer allmän besittning. Han ifrågasätter också, efter ett resonemang om besittningsbegreppet, om inte förskingringsansvar är uteslutet i fall där bankmän endast haft viss rådighet över ett konto eller liknande tillgång till medlen. HD-avgörandena NJA 1954 s. 464 och 1994 s. 480 ger dock, som också redovisas, besittningsbegreppet en vidare innebörd.

I kapitlet om vissa främmande rättssystem intresserar Danmark särskilt. I den danska *lov om banker og sparekasser m.v.* finns i 54 § 4 st. en straffbestämmelse om oförsvarlig kreditgivning och riskhantering, och därtill vissa andra straffbud som rör förfaranden i samband med kreditgivning. Bestämmelsen om straff för till ett penninginstitut knutna personer som åsamkar eller framkallar risk för förlust i penninginstitutets verksamhet förutsätter antingen uppsåt eller grov oaktsamhet. I sådana situationer aktualiseras i första hand straffelovens bestämmelse om *mandatsvig* (trolöshet mot huvudman), men detta har ett svårbevisat vinningsrekvisit. Också specialbestämmelsen i banklagen har visat sig innebära stora svårigheter för åklagarna, och den uppfattning som redovisas i boken är att kriminaliseringen är resurskrävande, föga effektiv, svårtillämpad och framför allt rättsosäker.

Det danska exemplet manar enligt Lundkvist inte till efterföljd. Efter en genomgång av skäl för och emot en kriminalisering av vårdslös kreditgivning, bl. a. på basis av Åklagarutredningens ”schema” för hur sådana överväganden bör tillgå (SOU 1992:61 s. 111) och i polemik mot RÅSOP (Åklagarväsendets rapport 1997:1, där det inte betraktas som en fråga om nykriminalisering utan ett utfyllande av luckor i nuvarande lagstiftning), blir hans slutsats att ”det inte finns skäl som ens är i närheten av den styrka som måste krävas för att en så kraftig åtgärd som kriminalisering skall vara motiverad.”

Det återstår att se om Banklagskommittén delar Lundkvists bedömning.

Madeleine Leijonhufvud